

Budapesti Levéltári Mozaikok

2021/26. szám (régi sorozat 53. szám)

DOI: [10.56045/BLM.2021.26](https://doi.org/10.56045/BLM.2021.26)

ISSN: 2939-6921

URL: <http://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2021/12/15/leveltari-mozaikok-53/>

VÖLGYI RÉKA

Bordélytulajdonosok és bordélynyitás Budapesten a századfordulón

A cikk bemutatja, hogyan zajlott a bordélynyitás Budapesten a 19. és 20. század fordulóján. A prostitúció és a bordélyházak szabályozására számos rendeletet hoztak, amelyek részletesen foglalkoztak azzal, hogyan kellett nyilvánosházat nyitni, vezetni, kik élhettek ott, és külön hangsúlyt fektettek arra, hogyan lehet megvédeni a prostituáltakat a tulajdonos kizsákmányolásától. Megismertet a szereplőkkel, a magán- és bordélyházi kéjnőkkel, a bordélytulajdonossal, a madammal és a szállásadónővel.

Kulcsszavak: *századforduló, bordély, nyilvánosház, szabályozás, madam, Pilisy Róza, 19–20. század fordulója*

A prostitúció és a bordélyházak szabályozására több rendeletet hoztak a 19–20. században, Budapesten. A rendeletek különbséget tettek a magán- és bordélyházi kéj nők között, illetve részletesen foglalkoztak azzal, hogyan kellett nyilvánosházat nyitni, vezetni, kik élhettek ott, milyen szolgálókat lehet tartani, és külön hangsúlyt fektettek arra, hogy a prostituáltakat hogyan lehet megvédeni a tulajdonos kizsákmányolásától.

Az első ilyen rendelet a kiegyezés évében, 1867-ben született „Szabályok a kéjlegés-, bordélyházak- és kéjhölgyekről” címmel, ezután 1884-ben hoztak újabb szabályozást „Szabályrendelet a bordélyügyről” (837/1884) címen. A fővárosi közgyűlés legközelebb két évtizeddel később, 1907 júniusában foglalkozott a kérdéssel és alkotott újabb rendeletet (1907/881-1008. sz. főv. rendelet – „Rendelet a kéjlegésügy szabályozására”). A fővárosi rendőrkapitány, Rudnay Béla 1900-ban hozott egy rendeletet (9.465/1900. „Rendelet a kéjlegésügy szabályozására”), melyet az 1884-es kiegészítésének szántak, de ezt a belügyminiszter hatálytalanította. A továbbiakban a bordélytulajdonosokkal és a bordélynyitás folyamatával fogunk foglalkozni. Ehhez – többek között – Budapest Főváros Levéltárában található rendőrségi Iratmintagyűjteményben¹ fennmaradt bordélynyitási engedélykéresek használtak forrásként.

Szóljunk röviden arról, mi is az a bordélyház. A bordélyok szalonnal rendelkező helyek voltak, egy-egy esetben minden luxussal berendezett házak, ahova a társadalom legfelsőbb rétege járt, azonban a főváros lakossága csak néhány ilyen tudott eltartani. A prostituáltak nagy része olyan bérházakban lakott, ahol sokszor több ilyen foglalkozású nő élt, legjobb esetben is csak egy ízlésesen berendezett szobában fogadhatták a nők a kuncsaftjaikat, tehát inkább nevezhetjük „kéjnőtelepnek”, esetleg garniszállónak.² Nem szolgáltak fel ételt, nem volt zenés-táncos műsor. A vendégek köre pedig a szegényebb munkások, közkatonák, iparosok közegekből került ki.³ Persze az árak is ehhez igazodtak.

A bordélytulajdonos és a madam

Mielőtt rátérnénk a bordélynyitási folyamatokra, nézzük meg, hogy pontosan mit is értünk a bordélytulajdonos vagy madam fogalma alatt. A madam a bordélyház vezetője, maga a szó a hétköznapi nyelvből került a bordélyok világába. Olyan idősebb, tapasztalt, tisztelettel övezett nőt jelentett, aki vezette a házat és ennek a matriachális rendszernek a tetején állt, irányította a lányokat és adott esetben kitanította őket az örömszerzés különböző módjaira.⁴ Ideális esetben egy anya szerepét töltötte be. A viktoriánus korban a madamoknak is létezett egy sztereotip képe: okos, ügyesen kezeli a vagyonát, a bevételeit jól fekteti be (itt gondolhatunk akár a megfelelő lányok kiválasztására is) és kényelmes életbe vonulhat vissza.⁵

Az általunk kutató BFL rendőrségi iratanyagban mindig a hivatalos bordélytulajdonos vagy bordélyosnő kifejezést használják, a madam szóval nem találkoztunk még korabeli sajtóforrásokban sem, inkább az irodalmi szövegekben fedezhető fel ennek használata. Személy

¹ HU BFL Budapesti Rendőr-főkapitányság Rendészeti Szervek iratai. Igazgatásrendészeti iratok. Iratminta gyűjtemény (VI.15.f.3.)

² Több, egyszobás kislakásból álló épület, amely több bejegyzett prostituált nő lak- és munkahelyéül szolgált. Szécsényi 1998.

³ Szécsényi 1993.

⁴ Ditmore 2006. 266. p.

⁵ Best 1982. 597. p.

szerint különbséget tennék a bordélytulajdonos és a madam között, ez utóbbit inkább a luxus bordélyok vezetőire használnánk.

A bordélytulajdonosok – a kliensek mellett – az egyik legkevésbé kutatott terület a prostitúción belül, a hazai kutatás egyáltalán nem foglalkozott velük. Így az engedélykéresekből nem derül ki a kérelmezők társadalmi hovatartozása, azonban feltételezhető, hogy az alsóbb, kispolgári és munkás társadalmi csoportokból kerültek ki, hiszen egy felsőbb társadalmi kategóriába tartozó nagypolgári, esetleg nemesi származású nőnek nem volt szüksége arra, hogy eltartsa magát, illetve, ha mégis rákényszerült, más, „tisztesseges” munkalehetőség közül választhatott. Az Osztrák–Magyar Monarchia más részein, így például Prágában vagy Triesztben a bordélytulajdonosok legtöbb esetben izraelita vallásúak voltak és bordélyok a zsidó negyedekben voltak találhatóak.⁶ Egy, az Egyesült Államokban, Minnesota államban található város, Saint Paulban történt kutatás alapján – melyet a rendőrségi letartóztatásokból mutatott ki a szerző – a madamok és a bordélyban lakó prostituáltak között demográfiai hasonlóság fedezhető fel. A sztereotip középkorú madam képpel ellentétben ezek a nők viszonylag fiatalok, a 20–40 éves korosztály közé voltak besorolhatóak, átlagban 26 évvel.⁷ Brüsszelben egy meglehetősen atipikus esettel találkozunk: a „madamok” nagy része, 140 fő mintegy 55%-a férfi volt. Ilyenre máshol nemigen van példa, ugyanis a legtöbb városban – köztük Magyarországon is – bordélyt csak nő nyithatott. A kutatás szerint a brüsszeli férfi bordélyvezetők jelenségének oka abban keresendő, hogy az alacsonyabb kategóriájú bordélyok egyúttal kocsmák is voltak, többnyire férfi tulajdonossal, akik bordélynyitás engedélyezéséért is folyamodtak.⁸

A madamok stabilabb karriert tudhattak maguknak, mint a prostituáltak, hosszabb távon tudtak jobb és biztosabb megélhetést biztosítani maguknak. Volt, aki több évtizedig üzemeltette a nyilvánosházát.

A tulajdonviszonyok sem voltak stabilak, habár a vizsgált iratanyagban csak néhány bordélytulajdonos-váltásra vonatkozó iratot találtunk, és ebből nehéz következtetést levonni arra vonatkozólag, hogy egy bordély esetlegesen milyen gyakran cserélt tulajdonost. Saint Paul tulajdonviszonyai között vizsgálódva például azt találták, hogy a bordélyok legtöbbször egy madammal működött éveken keresztül, de olyan extrém eset is előfordult, mikor 10 év alatt 8 madam váltotta egymást.⁹

Nincsen arra sem bizonyítékunk, sem forrásunk – a híres, luxus bordélyt üzemeltető hölgyeken kívül, mint „a magyar kaméliás hölgy”, a Krúdy Gyula által „[Pest Rózsájának](#)” nevezett Pilisy Róza –, hogy a tulajdonosok a ház megnyitása előtt magán- vagy bordélyházi prostituáltaként szolgáltak volna. Saint Paulban 40 madamból legalább 13,¹⁰ Brüsszelben 41%-uk volt bizonyíthatóan az.¹¹ Tehát közel nem bizonyítható az és nem is volt szükségszerű, hogy egy bordélytulajdonos korábban prostituáltaként működjön.

---

⁶ Winkfield 2017. 12. p.

⁷ Best 1982. 603. p.

⁸ de Schaepdrijver 1986. 76. p.

⁹ Best 1982. 604. p.

¹⁰ Uo. 614. p.

¹¹ de Schaepdrijver 1986. 78. p.

1. kép. Pilisy (Schumayer) Rozália (1857–1931). Kozmata Ferenc felvétele.
([FSZEK Budapest Képtárház, képzonosító: 040752](#))

A bordélynyitás menete

Kezdjük a bordélynyitási folyamat elején, az engedélykérésnél! A kérelmet a budapesti rendőrfőkapitánysághoz kellett benyújtani, onnan küldték tovább a városi tanácsnak. Bordélyt minden szabályozás szerint csak a 30. életévét betöltött, büntetlen előéletű nő nyithatott. Abban az esetben, ha a ház vagy a lakás nem a kérelmező tulajdona volt, csak bérelte, akkor az ingatlan tulajdonosától is beleegyező nyilatkozatot kellett kérnie, és azt beküldenie az illetékes hatóságnak. Kimutatták, hogy ingatlantulajdonosok jóval több bérleti díjat fiztettek a bordélytulajdonokkal, mint más bérlőkkel,¹² hiszen bármennyire is legális volt munkájuk, mindenképpen valamilyen kétes, kockázatos és nem tisztességes tevékenységet jelentett, mellyel rengeteg esetleges törvénysértés, botrány és valószínűleg társadalmi nemtetszés, megvetés járhatott együtt, és ezt a magas árral próbálták kompenzálni.

¹² Forrai 2008. 423. p.

2. kép. A Tabán 1893 után. ([HU BFL XV.19.d.1.08.030](#))

A bordélynyitási kérelmekből (1. sz. melléklet) több is fennmaradt.¹³ Azért is kifejezetten érdekes forrástípus, mert kiolvasható belőle, hogy a kérelmezők milyen stílusban és milyen indokkal támasztották alá vagy próbálták erősíteni a kérvényüket. A kérelmet igénylő nők – ide tartoznak az újranyitást kérelmezők is – sokszor az alábbi indokokkal kívántak bordélyt nyitni: a családját csak így képes eltartani; valamilyen más üzlet csődbe ment és így próbálna újra talpra állni; idős, beteg és mozgásképtelen, ezért nincsen más lehetősége jövedelemhez jutni. Ilyen például Schönberger Fáni, aki azt kérelmezi, hogy a 20 évig vezetett bordélyházát újra kinyithassa, mert 74 éves, beteg, béna és más jövedelemforrása nincsen.¹⁴ Knotz Anna azért kérelmez engedélyt, mert a családja anyagilag tönkre ment egy vendéglő nyitásában, a férje pedig beteg és nélkülöznek.¹⁵

Az igényléseket jogi és erkölcsi érvekkel próbálták megalapozni, ezek között gyakran leírták, a nyitandó bordély közelében nincsen sem iskola, sem közintézmény vagy templom, ők maguk nem kerültek soha letartóztatásra, nem volt törvénybe ütköző cselekedetük, a jellemük kifogástalan.¹⁶ Kortárs meglátások szerint azok, akik bordélyház nyitására adták a fejüket maguk is társadalom legalsóbb rétegéből kerültek ki, erkölcsileg romlottak, tisztességes munkára nem voltak alkalmasak,¹⁷ hasonlóan azokhoz a nőkhöz, akik önként kéjnőnek álltak. Tehát azt, aki nyilvánosházat nyitott, a társadalom ugyanúgy elítélte, mint azokat a nőket, akik ott dolgoztak.

Ebből véleményünk szerint az látszik, hogy a bordélynyitás – ugyanúgy, mint a prostitúció – olyan vállalkozási formát jelenthetett ezeknek a nőknek, ami alternatív kereseti lehetőségként kínálkozott, valamint könnyebb és biztosabb pénzforrást biztosíthatott, hiszen a szexuális szolgáltatások árusítása mindig és mindenkor megtalálta a vevőkörét. Az, hogy esetleg ezek a nők ezt megelőzően prostituáltként dolgoztak akár egy bordélyban, akár magánúton, nem nyert bizonyítást az iratanyagból, a kérelmekben nem találtuk nyomát ilyen

¹³ HU BFL VI.15.f.3. 2. és 3. doboz.

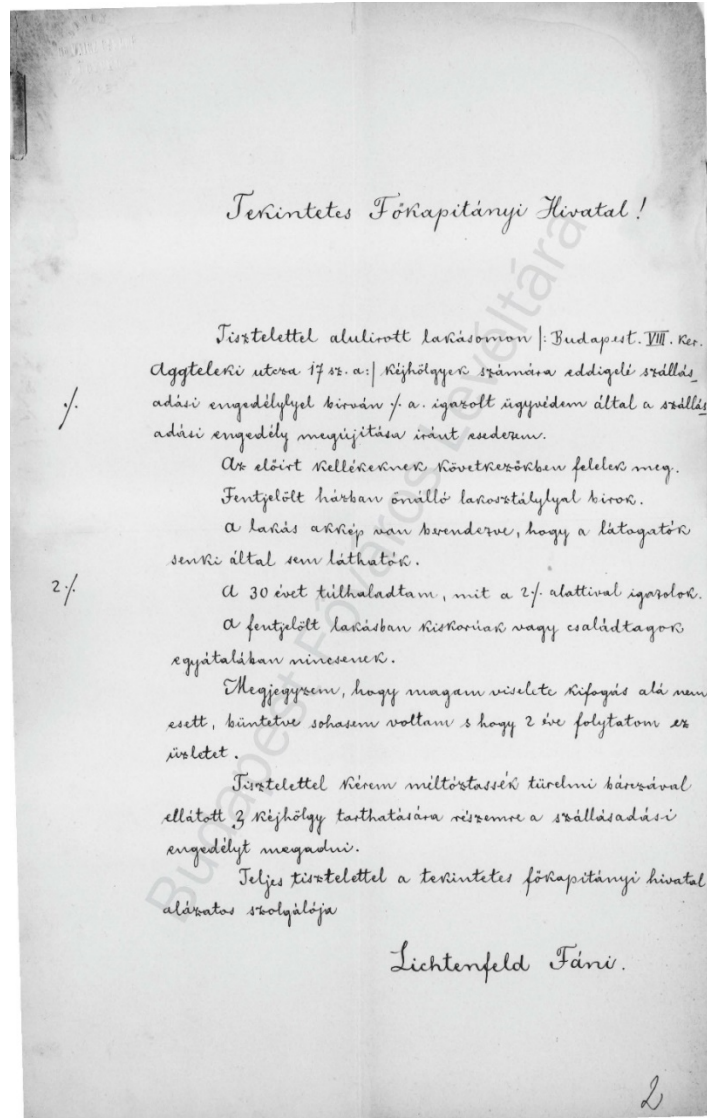
¹⁴ HU BFL VI.15.f.3. 2. doboz 1887.

¹⁵ HU BFL VI.15.f.3. 1. doboz 1874.

¹⁶ HU BFL VI.15.f.3. 2. doboz.

¹⁷ Miklóssy 1989. 130. p.

indoklásnak, mivel a hatóságok számára ez a kérdés a vizsgálatok szempontjából érdektelen volt és a rendeletekben sincsen erre vonatkozó utalás.

[1. sz. dokumentum. Lichtenfeld Fáni kérvénye, 1884. \(HU BFL VI.15.f.3. 2. doboz\)](#)

A szállásadónők

A bordélytulajdonosoktól élesen meg kell különböztetnünk a szállásadónőket. Az iratanyagban több példa is van, melyekben a szállásadónők az engedélyük meghosszabbítását kérik. Ezek a nők abban különböztek a bordélyosnőktől, hogy ők nem váltottak ki bordélyengedélyt, hanem csak arra rendelkeztek felhatalmazással, hogy náluk magánkéjű nők éljenek. A rendőrségi iratanyagban olyan kérelmeket találtunk, amelyekben három fő lakhatását kérik, így nem is feltételeznénk ennél több lakót, hiszen ennél több nő már nagyobb, több szobás ingatlant kívánt volna. Hozzá kell tennünk, hogy egyik prostitúcióügyi rendelet sem említi őket, ami önmagában véleményünk szerint egy kisebb hézag a törvényi szabályozásban, de ezen kategória létezése és megkülönböztetése a bordélytulajdonosoktól bizonyított. Nem tudjuk, hogy milyen viszonyban

álltak, milyen esetleg szerződéses kapcsolatnak kellett létrejönni a szállásadónő és lakói között, ha egyáltalán volt ilyen.

Arra, hogy a szállásadónőknek pontosan milyen szabályoknak kellett feltételezhetően megfelelniük, egy fent maradt engedélyből következtethetünk. A szállásadási engedélyének meghosszabbítását kérő nő beadványában (2. sz. *melléklet*) hangsúlyozza, hogy már elmúlt 30 éves, büntetve nem volt, családtagok, kiskorúak nem élnek a lakásban és a kuncsaftokat diszkréten kezeli, senki nem láthatja őket. Ebben az esetben a lakás fenntartása kevesebb költséggel járhatott a nő számára, a bordélyengedélyt sem kellett kiváltania – nem tudjuk, hogy ezért úgy, mint a bordélytulajdonosoknak pénzt vagy későbbiekben adót kellett-e fizetniük –, mégis legálisan működhetek, a prostituáltak mintegy bérlőként lakhattak nála, feltehetően huzamosabb ideig és ellátással. Mindez állandóságot és nagyobb biztonságot jelenthetett nekik, mint egyedül élni és dolgozni. Így a magánkéjnékre más szabályok voltak érvényesek, mint a bordélytulajdonos-kéjnő kapcsolatra. Ez tulajdonképpen egy kéjnőtelepnek tekinthető.

Előfordultak azonban olyan esetek, amikor egy szállásadónő bordélyházzá alakítását kérelmezte a rendőrségnél (2. sz. *dokumentum* és 3. sz. *melléklet*), így Szabó Dorottya kérelmezte, hogy magánkéjnő tartóból bordélyossá válhasson. Indokként azt hozta fel, hogy a magánkéjnők ellen naponta merülnek fel panaszok és folytonos zaklatásnak vannak kitéve.¹⁸ Úgy tűnik, hogy mintha a nála lakó nők védelmében kérte volna a váltást, azonban nem derül ki, hogy miféle reklamációk merülhetnek fel magánkéjnők ellen.

A bordélytulajdonos társadalmi hovatartozásáról egyelőre nem állnak megfelelő adatok a rendelkezésünkre, de a fennmaradt kérelmek alapján bemutatásra került az a folyamat, hogyan folyomodtak engedélyért bordélynyitáshoz és ezt milyen indokokkal támasztották alá a hatóság felé. A bordélytulajdonosoktól eltérően a szállásadónők csak szobát adtak ki a náluk élő magánkéjnőknek. Róluk ugyan nem találtunk konkrét szabályozást, de a fennmaradt kérelmeikből következtethetünk arra, hogy hasonló kívánalmaknak kellett megfelelniük, mint egy bordélytulajdonosnőnek.

1. számú melléklet: Bordélynyitási kérelem (1879)¹⁹

Nagyságos Főkapitány Úr!

Mély tisztelettel alulírott A és B szerint helybéli illetőségű adófizető polgárnő vagyok s a VIII. kerület Stahli²⁰ (?) utca 1. sz. a. bordélyüzletet szándékozom nyitni az iránt esedezem tehát Nagyságod előtt!

Kegyeskedjék részemre az üzleti engedélyt megadni és kiadást elrendelni!

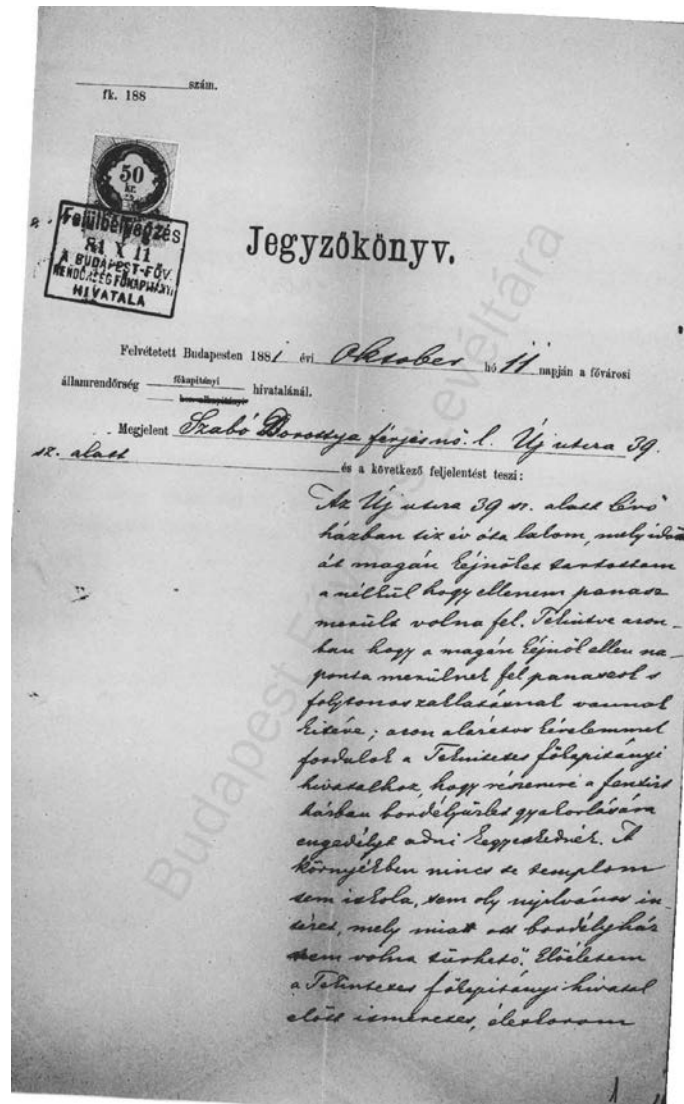
Alázatos szolgálója:

Márkus szül: Burián Terézia

¹⁸ HU BFL VI.15.f.3. 3. doboz 1881.

¹⁹ HU BFL VI.15.f.3. 2. doboz 1879.

²⁰ Stáhly utca.

2. sz. dokumentum: Szabó Dorottya kérvénye, 1881. október 11. (HU BFL VI.15.f. 3. doboz)

2. számú melléklet: Szállásadó nő kérelme (1884)²¹

Tekintetes Főkapitányi Hivatal!

Tisztelettel alulírott lakásomon |: Budapest VII. ker. Aggteleki utca 17, sz. alatt :| kéjhölgyek számára eddigilé szállást adási engedélylyel bírván ·/· a igazolt ügyvédem által a szállás adási engedély megújítása iránt esedezem.

Az előírt kellékeknek következőkben felelek meg.

Fentjelölt házban önálló lakosztálylyal bírok.

A lakás akkép van berendezve, hogy a látogatók senki által nem láthatók.

A 30 évet túlhaladtam, amit a ·/· alattival igazolok. (házassági anyakönyvi kivonat)

A fentjelölt lakásban kiskorúak vagy családtagok egyáltalán nincsenek.

Megjegyzem, hogy magam viselte kifogás alá nem esett, büntetve sohasem voltam s hogy 2 éve folytatom ezt az üzletet.

²¹ HU BFL VI.15.f.3. 2. doboz 1884.

Tisztelettel kérem méltóztassék türelmi bárczával ellátott 3 kéjhölgy tartásában részemre a szállásadási engedélyt megadni.

*Teljes tisztelettel a tekintetes főkapitányi hivatal alázatos szolgálja
Lichtenfeld Fáni*

3. számú melléklet: Szállásadónőből bordélyos tulajdonossá válás kérelem²²

Tekintetes Főkapitányság!

Alulírott VII. kerületi serfőző utcai 7. számú házban bordélyüzletet fentartani kívánván, az egészség – és erkölcs rendészeti kívánalmaknak megfelelően intézkedések megtehetése végett kérem a Tekintetes Főkapitányságot:

Miszerint arról, hogy a fentartani kívánt telep sem iskola sem egyházi épületekhez közel, sem feltűnő helyen nem esik, kiküldött közegei által meggyőződést szerezni, s részemre bordélyüzlet tartását engedélyezni méltóztassék, annyival is inkább mert eddig a Pipa utca 10. sz. a. 3 kéjnő tartása volt nállam engedélyezve, s ellenem soha semminemű rendőrségii kihágás bejelentve nem volt.-

*Mély tisztelettel,
Szikora Mária*

Levéltári források

HU BFL Budapest Főváros Levéltára
VI.15.f.3. Budapesti Rendőr-főkapitányság Rendészeti Szervek iratai.
Igazgatásrendészeti iratok. Iratminta gyűjtemények
XV.19.d.1. Fotótári gyűjtemény. Digitális fotók. Klösz György digitális felvételek

Felhasznált irodalom

- Best 1982. Best, Joel: Careers in Brothel Prostitution: St. Paul, 1865–1883. *Journal of Interdisciplinary History*, XXII.4 (Spring 1982.) 597–619. p.
- Ditmore 2006. Ditmore, Melissa Hope (szerk.): *Encyclopedia of Prostitution and Sex Work, Volumes 1&2*. Westport, Connecticut, London, 2006.
- Forrai 2008. Forrai Judit: Szép lányok csúnya betegsége, avagy szemelvények a bűnös szex és a szifilisz történetéből. *Orvosi Hetilap*, 149 (2008) 40. sz. 1897–1904. p.
DOI: [10.1556/oh.2008.28453](https://doi.org/10.1556/oh.2008.28453)
- Miklóssy 1989. Miklóssy János: *A budapesti prostitúció története*. Budapest, 1989.

²² HU BFL VI.15.f.3. 2. doboz.

- de Schaepdrijver de Schaepdrijver, Sophie: Regulated Prostitution in Brussels, 1844–1986. 1877. A Policy and its Implementations. *IAHCCJ Newsletter*, No. 10. (November 1986) 70–89. p.
- Szécsényi 1993. Szécsényi Mihály: A bordélyrendszer Budapesten. *Rubicon*, 4 (1993) 8–9. sz. 58–63. p.
- Szécsényi 1998. Szécsényi Mihály: Garniszállók és kéjnőtelepek. *Rubicon*, 9 (1998) 6. sz. 48–50. p.
- Wingfield 2017. Wingfield, Nancy M.: *The World of Prostitution in Late Imperial Austria*. Oxford University Press, 2017.

[Völgyi Réka segédlevéltáros](#) az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem alapszakán, majd levéltár mesterszakán szerzett diplomát. Jelenleg az ELTE Gazdaság- és Társadalomtörténet tanszék Társadalom- és Gazdaságtörténet programjának hallgatója. Kutatási területe a nő- és prostitúciótörténet. 2019–2020 között a Magyar Nemzeti Levéltári Országos Levéltárban dolgozott. 2020 áprilisa óta a Budapest Főváros Levéltára II. iratórző főosztályának munkatársa.

Impresszum Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3-5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin
Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint,
Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3-5.; 1554 Budapest, Pf. 41.

e-mail: mozaikok@bparchiv.hu

ISSN 2939-6921